

OBSERVATIONS REGARDING ISTROROMANIAN ETYMOLOGY. ABOUT THE ISTROROMANIAN DIALECT DICTIONARY BY P. NEIESCU

Ana Maria Radu-Pop

Lecturer, PhD, West University of Timișoara

Abstract: Observations regarding Istroromanian etymology. About the Istroromanian Dialect Dictionary by P. Neiescu

Published by The Romanian Academy Publishing House, the two volumes from the Istroromanian Dialect Dictionary – Dicționarul dialectului istroromân (DDI) by Petru Neiescu – I, 2014; II – 2015, a fundamental work for Romanian dialectology, gave us the background to advance etymological solutions for the words which do not have such an explanation. Moreover, our purpose is to complete the list of sources (borrowings), made by the author, for several words, and even to suggest some different etymons, by contrast to the linguist's solutions.

Key-words: Istroromanian, Italian language, Venetian dialect, Croatian language, etymology

Apariția în Editura Academiei Române a *Dicționarului dialectului istroromân* (DDI) semnat de Petru Neiescu (vol. I, 2014; II, 2015), lucrare fundamentală pentru dialectologia românească, ne-a oferit ocazia de a propune soluții etimologice pentru unele cuvinte care, din diverse motive, figurează în dicționar fără explicații de această natură, precum și, în alte cazuri, completarea surselor de împrumut precizate de autor sau chiar avansarea unor etimoane diferite de cele propuse de lingvistul clujean.

În lucrarea de față vom avea în vedere doar literele A-B ale primului volum din dicționarul amintit și doar acele cuvinte pentru al căror etimon se poate trimite (și) la o formă italiană și/sau venețiană. Ne-am oprit asupra acestei categorii de termeni datorită situației oarecum particulare a împrumuturilor de origine italiană existente în istroromână.

Așa cum am arătat și cu alte ocazii¹, în fața cercetătorului interesat de studiul elementelor de origine italiană din istroromână se ridică câteva probleme, două dintre acestea prezentând importanță și pentru lucrarea noastră: este vorba de *modul* în care acestea au pătruns (sunt împrumuturi directe sau au intrat prin intermediul croatei – după cum se știe, majoritatea elementelor de origine italiană din istroromână se regăsesc și în graiurile croate din Istria) și identificarea *sursei de împrumut* (dialectul venețian și/sau italiana literară).

În ceea ce privește *modul de pătrundere* a termenilor italieni, pentru o parte dintre aceștia particularitățile fonetice indică cu siguranță faptul că este vorba de împrumuturi indirecte, prin intermediul croatei (ex.: ir. *pârșút* „jambon, șuncă afumată” < cr. *pršut* < it. *prosciutto* etc.), în numeroase alte cazuri însă aspectul fonetic nu mai constituie un criteriu de departajare, elementele lexicale având același corp fonetic (sau unul sensibil asemănător) în italiană (dialectul venețian și/sau italiana literară) și în croată (ex.: *birę* „bere” < it. *birra*, ven. *bira*, cr. *bira* etc.). Mai mult, nici criteriul semantic nu poate fi luat în calcul, termenii din această categorie având același înțeles în toate cele trei idiomuri – istroromână, italiană și croată. Prin urmare, în cazul acestor cuvinte indicarea etimonului ridică probleme: împrumut din italiană, împrumut din croată sau etimologie multiplă – italiană și croată.

În astfel de situații, cei mai mulți lingviști au acordat, la nivel teoretic, întâietate etimonului croat², iar lucrările în care se oferă și indicații etimologice au rezolvat oarecum în același spirit această problemă. Excepție fac *Istrorumänisches Glossar* al lui A. Byhan, în care autorul trimite, în limitele lucrărilor lexicografice existente în acel moment, la forme existente în croată, italiana literară și dialectul venețian, și *Dicționarul dialectului istroromân* al lui Petru Neiescu.

În opinia lingvistului de la Cluj, opinie pe care o împărtășim și noi, identificarea căii prin care au intrat în istroromână termenii de origine italiană – direct sau prin intermediul croatei – ar fi posibilă doar dacă s-ar stabili o cronologie a pătrunderii acestor elemente în istroromână și în graiurile croate (vezi DDI: IX), or un astfel de demers este

¹ Vezi, în special, Ana-Maria Pop, *Elemente italiene în lexicul istroromânei: caracteristici și dificultăți*, în *Filologie și bibliologie: studii*, volum coordonat de G. Chivu, A. Gafton, A. Chirilă, Timișoara, Ed. Universității de Vest, 2011, p. 327-341.

² Ana-Maria Pop, *Termeni istroromâni de origine italiană: împrumuturi directe sau prin filieră croată?*, în *Omagiu doamnei Maria Marin la aniversare*, volum coordonat de Daniela Răuțu, Adrian Rezeanu, Dana-Mihaela Zamfir, București, Editura Academiei Române, 2013, p. 400-404.

(aproape) imposibil de realizat având în vedere situația aparte a dialectului istroromân. În absența unui criteriu operant, singura opțiune rămâne trimiterea pentru etimonul cuvintelor din această categorie atât la formele din croată, cât și la cele din dialectul venețian și italiana literară. Acesta este, de altfel, unul dintre principiile pe care P. Neiescu le așază la baza lucrării sale: „Cum dicționarul nostru nu este unul strict etimologic, ci dă doar indicații etimologice, stabilirea datei pentru fiecare cuvânt în parte, intrat din venetă în croată și în dialectul istroromân nu a intrat în preocupările noastre. De aceea, *la cuvintele din această categorie, la indicarea etimologiei, am dat atât cuvântul croat, cât și cel venet, uneori și pe cel din italiana standard* (subl. n. A-M R-P), deși, așa cum am precizat, marea majoritate a cuvintelor de origine italiană au intrat din dialectul venet, nu din italiana standard” (DDI: IX-X).

În ceea ce privește sursa de proveniență – dialectul venețian sau italiana standard – lucrurile sunt la fel de complicate: sunt situații în care particularitățile fonetice și/sau semantice trimit cu certitudine spre dialectul venețian (ir. *baladúr* „pridvor; balcon, terasă” < ven. *baladur* (față de it. *ballatoio*) etc.) sau spre italiana standard (ir. *cuñât* „cumnat” < it. *cognàto* (față de ven. *cugnàdo*) etc.), însă există numeroase cazuri în care această diferențiere nu mai este posibilă din cauza faptului că aceste cuvinte au în ambele idiomuri forme sensibil asemănătoare (ir. *canéle* „țeavă, tub” < ven. *canèla*, it. *cannèlla* etc.). Referitor la această categorie de împrumuturi, majoritatea lingviștilor consideră că cele mai multe sunt împrumutate din dialectul venețian³ (vezi și *supra*).

Revenind la *Dicționarul dialectului istroromân*, în urma parcurgerii corpusului volumului I, putem afirma că există o anumită inconsecvență între cele afirmate de autor în *Prefață* (vezi *supra*) și rezolvarea propriu-zisă propusă în secțiunea consacrată etimologiei (aceeași situație se regăsește și în volumul al II-lea). Mai exact, sunt relativ numeroase situațiile în care se face trimitere doar la forma din croată, nu și la cea/cele din italiana literară și/sau dialectul venețian și invers: se indică drept etimon doar forma/formele din italiana standard și/sau dialectul venețian, nu însă și forma/formele din croată. În alte cazuri, unele cuvinte au rămas fără etimon sau trimiterea se face la un etimon mai puțin probabil. Prin urmare, în eventualitatea reeditării *Dicționarului*, propunem următoarele modificări pentru partea de etimologie⁴, modificări pe care, pentru

³ Vezi însă A. Kovačec, *Éléments italiens du lexique istroroumain*, p. 170, care consideră că o analiză aprofundată a acestei chestiuni ar putea evidenția faptul că împrumuturile din dialectul venețian sunt, în realitate, elemente italiene vechi.

⁴ Lucrările consultate pentru stabilirea etimologiilor se găsesc la sfârșitul lucrării.

o mai mare rigurozitate, le-am grupat după cum urmează: a) cuvinte rămase fără etimologie în DDI; b) cuvinte pentru care se poate face trimitere și la un alt etimon, pe lângă cel propus de autor (așa-numita etimologie multiplă); c) cuvinte pentru care tritem la un etimon diferit de cel menționat de autor.

a) Cuvinte rămase fără etimologie în DDI:

armózina (Fi⁵ 133 C, Da) s.f. Pomană. **Et.:** vezi it. de nord *alemosina*, ven. *almòlina*.

bajét (Fi 220 Z) s.m. (mai ales la plural) Favoriți. (vezi mai jos *bajéta*)

bajéta (Fi 220 Sd), **bazéta** (Fi 220 J), **bazéte** (Pe 430 J) s.f. (mai ales la plural) **1.** Favoriți. **2.** Mustată. **Et.:** ven. *ba|ete*, *ba|ete*, it. *basétta*.

balánța (în sintagma *balanza de peze* – Pe 2021) s.f. Taler la cântar. **Et.:** cr. *balanca*, ven. *balanza*, „balanță, cântar”.

balón (Ne-Ro J), **balún** (Da) s.m. **1.** Minge, balon. **2.** Bășică, bulă.; **3.** Un anumit fel de dans. **Et.:** cr., ven. *balon*.

balsamTM (GA III) vb. IV tranz. A îmbălsăma. **Et.:** vezi it. *imbalsamare*.

barufé^{se} (Da) vb. IV refl. A se certa. **Et.:** cr. *barufat se*, ven. *barufarse*, it. *baruffarsi*.

biróč (Fi 973 Sd, Da), **biróť** (Fi 973 S) s.m. Cabrioletă, șaretă. **Et.:** cr. *biroč*, it. reg. *biròccio*.

bişón (Fi 173 Sc) s.m. Buclă (de păr). **Et.:** cr. *bison*, ven. *bisson*.

bizi (Ko S) pl. t. Mazăre. **Et.:** ven. *biso*, *bisi*, cr. *biži*.

botTM (ALR II N 5/1274, Ko I/45), **but**TM (Pe-Ne S), **bot'a** (ALI 7/711 J), **bočé** (Da) vb. IV intr. A juca un joc **a**) cu o bilă (Ko I/45); **b**) cu două bile numite *bot'*, care se aruncă să lovească bilele celorlalți jucători; **c**) cu bile (Da); **d**) cu pietricele (ALI 7/711 J). **Et.:** cr. *bočat*, it. *bocciàre*. Ar putea fi vorba și de un derivat pe teren istroromân de la *bót'e* / *bóca*.

broștu^é (Da) vb. IV tr. A prăji puțin, a pârlî. **Et.:** cr. *broštulat* „a prăji cafea” (< it. *brustolare*).

buldón (Fi 303 S) s.m. Fel de cârnați nedefinit mai îndeaproape. **Et.:** vezi ven. *buldon*, *boldon* „sângerete”; cf. și it. *boldóne* (înv.) „cârnat”, cr. *boldún* „(un fel de) caltaboș”, cr. *baldôn* „sângerete”.

⁵ Am păstrat siglele și abrevierile utilizate în DDI pentru indicarea surselor de unde a fost preluat materialul, precum și structura articolelor din dicționar. Pentru a nu încărca textul, am renunțat însă la exemple.

burol (Ba *N*, Fi 623 *Sd*) s.m. **1.** Dulap. **2.** Scrin, comodă. **Et.:** vezi ven. *buró*; cf. și cr. *boro*.

busóla (Pi I) s. Busolă. **Et.:** cr. *busola*, ven., it. *bùssola*.

b) cuvinte pentru care se poate face trimitere și la un alt etimon, pe lângă cel propus de autor⁶:

adí o (Da) interj. Adio, salut, cu Dumnezeu!. **Et.:** it. *addio*. Vezi și ven. *adio*, cr. *adijo*.

ajílo (Da) s.m. Creșă, grădiniță de copii. **Et.:** it. *asilo*. Vezi și cr. *ažilo*.

alméno (Pu, Ko *Sd*, Da) adv. Cel puțin, măcar. **Et.:** it. *almeno*. Vezi și cr. *almêno*.

alóra (Pu, Ba *N*, Ko *Sd*) adv. Atunci. **Et.:** ven. *alora*. Vezi și cr. *alora*, it. *allora*.

arivé (Da) v. IV tr. A reuși. **Et.:** it. *arrivare*. Vezi și ven. *arivar*, cr. *arivati*.

automóbil (Mo *J*), **tomóbil** (Pa, Mo *J*) s.m. Automobil. **Et.:** cr. *automobil*. Vezi și it. *automòbile*.

âmpoșté (Da) vb. IV tr. A pune la poștă, a expedia. **Et.:** it. *impostare*. Vezi și cr. *impoștat*, *impoștati*, ven. *impostar*.

ânamorTM (Pu, Ga-Di), **namurTM** (Pu) vb. IV refl. A se amoreza, a se îndrăgosti. **Et.:** it. *innamorare*. Vezi și ven. *inamorar*, *-se*. Pentru a doua formă, vezi cr. *namurat(i) se*.

âncontrTM (Ga-Di, Da) vb. IV tr. A întâmpina. **Et.:** it. *incontrare*. Vezi și ven. *incontrar*, cr. *inkontrat* „sresti, susresti, nekoga”.

ânfáti (Pu) adv. De fapt, când colo. **Et.:** it. *infatti*. Vezi și ven. *infati*, cr. *infati*.

âinventé (Da) vb. IV tr. A inventa. **Et.:** it. *inventare*. Vezi și ven. *inventar*, cr. *inventat*.

balé (Ko *Élém.*) s.f. Balot. **Et.:** ven. *bala*. Vezi și cr. *bala*.

bandiérâ (Ma), **bandíra** (Pe 2548 *J*, Ko *J*), **bandéra** (Pi, Pe 2548 *S*), **bandTMre** (Ca), **bandére** (Ga-Di, Ca), **bandéra** (By, Ie, Pe 2548 *B*, Mo), **bandTMéra** (Da) s.f. Steag, drapel, stindard, flamură. **Et.:** ven., it. *bandiera*, cr. *bandira*. Pentru formele cu *e*, vezi ven., cr., slov. *bandera*.

baratTM (Pi) vb. IV tr. A avea de a face, a schimba obiecte. **Et.:** cr. *baratati*. Vezi și ven. *baratar*, it. *barattare*.

barofántu (Pi) s.m. Scandalagiu. **Et.:** ven. *barufante* „certăreț, bătăuș”. Vezi și vezi ven. *barufanto*, cr. *barufant*.

⁶ Etimonul adăugat de noi se află după trimiterea Vezi.

baștârde (Ko *Élém.*) s.f. Bastardă. **Et.:** it. *bastarda*. Vezi și cr. *baštârda*, ven. *bastardo* (adj. și s.m.)

beléřa (Pi), **beléře** (By, Ca) s. Frumusețe. **Et.:** ven., it. *belezza* (de fapt, ven. *beleza* – n.n. A-M R-P). Vezi și cr. *beleca*.

beń (Pi, Pe-Ne N, Ko *Sd*, Da), **ben** (By, Mi II, We II, Pi, Ca, Sâ-Fă) adv. **1.** Bine. **2.** De acord, în regulă. **Et.:** cr., ven. *ben*, it. *bene*. Pentru forma *beń*, vezi, mai ales, cr. *benj*.

biăetário (Ko *S*) s.m. Conductor, controlor de bilete la autobuz. **Et.:** cf. it. *bigliettario* (învechit). Vezi și cr. *bigljetarjo*⁷.

biăetá o (Ko *Élém.* 165) s.m. Controlor (de bilete). **Et.:** it. *biglettaio*. Vezi și cr. *biljetajo*.

blu (Da) adj. Albastru, azuriu. **Et.:** it. *blu*. Vezi și ven., cr. *blu*.

blúza (Pa, Fi 673 *J Sd*, Da), **blúře** (Fi 673 *N S*) s.f. Bluză. **Et.:** cr. *bluza*. Vezi și ven. *blu|a*, it. *blùsa*.

bó a (Pi, ALR II N 4/1002) s. Călău, gâde. **Et.:** it. *boia*. Vezi și ven. *boia*, cr. *boja*.

bómba (Sâ-Fă, Ko *J*, Da), **bómbe** (Ca) s. **1.** Bombă (Ca, Sâ-Fă, Ko *J*). **2.** Grenadă (Sâ-Fă). **Et.:** cr. *bomba*. Vezi și it., ven. *bomba*.

bombardTM (Ko *J*), **bombardé** (Da) vb. IV tr. A bombardă. **Et.:** cr. *bombardirati*. Vezi și it. *bombardare*, cr. *bombardat*.

bonbón (Pi I), **bonbóne** (Pi I), **bonbóni** (Pi I), **bumbón** (Pi I, Da), **bumbóne** (Mo), **bambóne** (ALR II 15/6911) s.m. **1.** Bomboană. **2.** Caramelă. **Et.:** ven. *bombon*, *bumbon*. Vezi și it. *bombóne*, cr. *bombuoni*.

bordunăle (Pi, By, We II) s. pl. **1.** Scânduri groase. **2.** Stâlpi de telegraf. **3.** Zăvor de scândură groasă. **Et.:** ven. *bordonal*. Vezi și it. *bordonale*, cr. *bordunal*.

bóve (Pi) s. Vas de fier de care se leagă vapoarele, babá, bintă. **Et.:** it. *bove*. Vezi și cr. *bova* „geamanduri ancorate de-a lungul coastei”, ven. *bova* „geamandură”.

bráv (Pu, Pi, Ca), f. **bráve** (Pu, Ca), n: **brávo** (Ko) adj. **1.** Brav. **2.** Viteaz. **3.** Bun. **4.** Destoinic. **5.** Vrednic. **Et.:** it. *bravo*. Vezi și ven., cr. *bravo*.

brávo (Mo, Ko *J*) interj. (Folosit mai ales în exclamații) Bravo!. **Et.:** ven., it. *bravo*. Vezi și cr. *bravo*.

⁷<http://www.istrianet.org/istria/linguistics/istroslavo/gonan-scorice1.htm>.

bróful (Fi 165 *N Sc*), **brúfol** (Pe-Ne *Sc*, Fi 165 *C*), **brofúâ** (Pe-Ne *S*, Ko *S*), **brufúâ** (Ko *N*, Fi 165 *Sc*, Da) s.m. și n. **1.** Bubuliță. **2.** (la pl.) Coșuri pe obraz. **3.** Furuncul. **Et.:** ven. *brufolo*. Vezi și cr. *brufol*, *bruful*, *brùfulj*.

brun (By, We III), f.: **brúnâ** (Pi) adj. Brun. **Et.:** ven., it. *bruno*. Vezi și ven., cr. *brun*.

bruşkin (Da) s.m. Perie aspră de spălat podelele sau hainele de lucru. **Et.:** ven. *bruschin*, it. *bruschino*. Vezi și cr. *bruşkin*.

bucalín (Fi 634 *Sd*, Da) s.m. și n. Oală de noapte. **Et.:** cr. *bukalin*. Vezi și ven. *bucalin*.

bufet (Ca) s. Restaurant, bufet. **Et.:** cr. *buffet* (nu *buffet*, n.n. A-M R-P). Vezi însă it. (înv.) *buffet*, cr. *bufet*.

bunâşke (By) s. Vijelie, furtună mare. **Et.:** ven. *borasca*, it. *burrasca*. Vezi și cr. *buraška*.

buro (Pe-Ne *S*, Ko *S*, Fi 1497 *Sd*, Pe-Ne *S*, Da) s.m. Unt. **Et.:** cr. *buro*. Vezi și it. *burro*.

buşta (Da) s.f. Plic. **Et.:** it. *busta*. Vezi și cr. *bušta*.

buştin (Fi 678 *Sd*, Da) s.m. Pieptar, ilic. **Et.:** cr. *buştin*. Vezi și it. *bustino*.

butiâe (By, Ge, Pi, Pu) s.f. **1.** Sticlă. **2.** Butelie. **Et.:** it. *bottiglia*. Vezi și cr. *butiâa*.

c) cuvinte pentru care propunem un etimon diferit de cel menționat de autor⁸:

batiménât (Pi I), **batimént** (Pi II) s. judecată. **Et.:** it. *battimento*. Vezi, mai degrabă, cr. *batimenat* „ședință de judecată” (< it. *dibattimento*).

bârsa (Pi, Mo, ALR II N 5/1327, Fi 1176, Pe-Ne N, Ko *J Sc*, Da), **bârşe** (By, Ge, We II, Pu, Ga III, Ca, Ko *J Sd*, Fi 1176 *N S*) s. f. **1.** Sac. **2.** Traistă. **3.** Pungă. **4.** Măsură pentru cereale. **Et.:** cr. *borša*, it. *borsa*. Vezi, mai degrabă, cr. *brsa*.

bikerín (Ca) s. Pahar. **Et.:** cr. *bičerin*, ven. *bicerin(o)*. Vezi, mai degrabă, it. *bicchierino*.

birarīe (Ca) s. Berărie. **Et.:** it. *birreria*. Vezi, mai degrabă, cr. *birarija*, ven. *biraria*.

bişcót (Da) s.m. Biscuit. **Et.:** cr. *beskot*, it. *biscotto*. Vezi, mai degrabă, cr. *biškot*.

bót'e (ALR II 1/56, ALR II N 5/1274, ALR II N 4/1096, Ko *J*), **bút'e** (Pe 1747 *S*, Ga III, Pe-Ne *S*), **bót'a** (ALI 7/ *J*, Pe 1249 *B J*, Da) s.f. **1.** Bilă **a)** de lemn; **b)** la jocul în care fiecare jucător, având două bile, le aruncă încercând să le lovească pe ale

⁸ Etimonul propus de noi se află după trimiterea Vezi.

adversarilor; c) cuglă. **2.** Minge. **3.** Cocoloasă. **4.** Gușă. **5.** Mâner la coarbă, mănunchi. **Et.:** it. *bocce*, ven. *bozza*. Vezi, mai degrabă, it. *boccia*, ven. *bocia* „bilă (la popice)”, cr. *boća*, *buća*, *buča* „lopta; boća za boćanje”.

brócul (Fi 1673 C M), **brocúl** (Fi 1673 Z) s.f. Conopidă. **Et.:** cr. *brokula* (prin schimbarea sufixului f. *-ula* > m. *-ul*). Vezi, mai degrabă, ven. *brocul*.

brómbuâ (Fi 1250) s.m.; **brómbula** (Fi 1250 Sc), **brómbule** (Fi 1250 S) s.f. Fiertură din frunze de piersic, de gutui etc. cu care se dă aromă butoaielor. **Et.:** cr. *brombulati*, ven. *brombolar*. Vezi, mai degrabă, cr. *brómbul*, ven. *bròmbolo*.

bú[̄]a (Ma, By), **búie** (Ma) s.m. Călău, gâde. **Et.:** it. *bujo* [sic!]. Vezi, mai degrabă, it., ven. *boia*, cr. *boja*.

bukín (By, Pi, Da) s. **1.** Sipcă. **2.** Cămiș la pipă. **3.** Partea cămișului pipei ce intră în gură. **4.** Muștiuc la instrumente muzicale. **Et.:** ven. *bochin*, it. *boccino*. Vezi, mai degrabă, cr. *bukin*, ven. *buchin*.

ABREVIERI

adj. = adjectiv

adv. = adverb

C = Costârcean

cf. = confer

cr. = croat(ă)

f. = feminin

intr. = intransitiv

it. = italian(ă)

J = Jeian

înv. = învechit

m. = masculin

N = Noselo

pl. = plural

refl. = reflexiv

s. = substantiv

S = Sușnievița

Sc = Sucodru

Sd = sud (în satele de la sud de *Učka Gora*)

tr. = tranzitiv
tranz. = tranzitiv
vb. = verb
ven. = dialectul venețian
Z = Zancovți

LISTA LUCRĂRILOR DIN CARE S-A EXTRAS MATERIAL PENTRU DICȚIONAR

ALI = *Atlante linguistico italiano*, [Roma], vol. I-VII, 1995-2008 (cifra arabă indică numărul volumului; după „f” se dă numărul hărții)

ALR II = ALR II = *Atlasul lingvistic român*, Partea a II-a (ALR II), vol. I, de Emil Petrovici, Sibiu-Leipzig, 1940 (cifrele arabe indică numărul hărții).

ALR II N = *Atlasul lingvistic român II, serie nouă*, vol. I-VII, București, 1956-1972 (cifra arabă indică numărul volumului; după „f” se dă numărul hărții)

Ba = Matteo Bartoli, Material notat de M. Bartoli în satele istroromâne, publicat de Sextil Pușcariu în *Studii istroromâne*, III, București, 1929, p. 97-141.

By = Arthur Byhan, *Istrorumänisches Glossar*, în „Sechster Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig”, herausgegeben von dem Leiter des Instituts Prof. Dr. Gustav Weigand, Leipzig, 1899, p. 175-396.

Ca = Cantemir = Traian Cantemir, *Texte istroromâne*, București, EA, 1959.

Da = Antonio Dianich, *Vocabolario istroromeno-italiano. La varietà istroromena di Briani (Børščina)*, Pisa, 2010.

FI = GoranFilipi, *Istrorumunjski lingvistički atlas. Atlasul lingvistic istroromân. Atlante linguistico istroromeno*, Pula, 2002.

Ga III = Andrei Glavina, *Glosar român-istroromân*, publicat de Sextil Pușcariu în *Studii istroromâne*, III, București, 1929, în capitolul *Glavina III*, p. 176-179.

Ga-Di = Andrei Glavina, Const. Diclescu, *Calindaru lu rumeri din Istrie*, București, 1905.

Ie = A. Ive, *L'antico dialetto di Veglia*, în „Archivo glottologico italiano”, t. IX, (1886), *apud* By.

Ko = August Kovačec, *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i tekstovima)*, Pula, 1998 (material extras din capitolul *Rječnik*, p. 19-230).

- Ko I = August Kovačec, *Descrierea istroromânei actuale*, București, 1971.
- Ko, *Élém.* = August Kovačec, *Éléments italiens du lexique istroroumain*, în „Linguistica”, XXXII (1992), II, Ljubljana, p. 159-175.
- Ma = Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria și vocabular istriano-român*, ediția a II-a, publicată de T. Maiorescu, București, 1900.
- Mi II = Fr. Miklosich, *Über die Wanderungen der Rumunen in den dalmatinischen Alpen und den Karpaten*, Viena, apud By.
- Mo = Leca Morariu, *Lu frați noștri. Libru lu rumeri din Istrie. Cartea românilor din Istria. Il libro degli rumeni istriani*, Susnevița (Valdarsa) – Jeian (Seiane), Suceava, Editura revistei „Făt-Frumos”, 1928.
- Ne-Ro = Material extras de P. Neiescu din corespondența cu Robert Doričić, student din Jeian.
- Pa = Material nepublicat în ALR II, notat de Ștefan Pașca la Jeian.
- Pe = Ugo Pellis, Manuscrisul anchetelor efectuate la istroromâni pentru ALI, nepublicat în volumele apărute până în prezent.
- Pe-Ne = Material extras din manuscrisul anchetei sau din înregistrările magnetice efectuate la istroromâni de către Emil Petrovici și Petru Neiescu (urmate, când a fost cazul, de sigla localității).
- Pi = Iosif Popovici, *Dialectele române din Istria*, Partea a II-a (*Texte și glosar*), Halle a.d. S., 1909 (materialul cuprins în *Glosar*)
- Pi I = Iosif Popovici, *Dialectele române din Istria*, Partea I (*Referințele sociale și gramatica*), Halle a.d. S., 1914.
- Pi II = Iosif Popovici, *Dialectele române din Istria*, Partea a II-a (*Texte și glosar*), Halle a.d. S., 1909 (material extras din *Texte*).
- Pu = Sextil Pușcariu, *Studii istroromâne*, în colaborare cu Matteo Bartoli, A. Belulovici și A. Byhan, III, *Bibliografie critică – Listele lui Bartoli – Texte inedite – Note – Glosare*, București, 1929.
- Sâ-Fă = Richard Sârbu, Vasile Frățilă, *Dialectul istroromân. Texte și glosar*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998.
- We II = Gustav Weigand, *Istrisches I (Fortsetzung)*, în „Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache”, Leipzig, vol. I, 1894, apud By.
- We III = Gustav Weigand, *Istrisches II (Fortsetzung)*, în „Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache”, Leipzig, vol. II, 1895, apud By.

LUCRĂRI CONSULTATE PENTRU STABILIREA ETIMOLOGIILOR

Boerio, Giuseppe, *Dizionario del dialetto veneziano*, Venezia, Reale Tipografia di Giovanni Cecchini edit., 1867 (<http://books.google.com/>).

***, *Dizionario italiano-romeno (Dicționar italian-român)*, ediția a III-a, revăzută și adăugită, București, Editura 100+1 Gramar, 2000.

Kalčić, Slavko, *Roverski ričoslovník*, Juršići, 2003 (pdf).

***, *Il vocabolario Treccani*, <http://www.treccani.it/Portale/homePage.html>.

Lukežić, Iva, Zubčić, Sanja, *Grobnički govor XX. Stoljeća (gramatika i rječnik)* (pdf)

Rosamani, Enrico, *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella regione giuliano-dalmata*, Trieste, Edizioni Lint, 1990.

Šarić, Milan, Brumgnach, Edward, *Istrian – Croatian – Italian – English Dictionary. Istarsko – Hrvatski – Talijanski – Engleski Rječnik. Istriano – Croato – Italiano – Inglese Dizionario. Istrijanski – Hrvacki – Talijanski – Ingleški Besidarnik* (<http://www.brumgnach.us/uploads/ICIE%20Rev3%20final.pdf>).

Skok, Petar, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I, A – Jùzbaša, Zagreb, Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, 1971.

<http://www.istrianet.org/istria/linguistics/istroslavo/gonan-scorice1.htm>.